

Waarom Situationisme? Waarom Sanguinetti Breakout Area? Nyau

Het gaat om de geschenken. Ik groeide op in Malawi in een geschenkenconomie. Malawi is het armste land ter wereld. Maar dat is voor mij niet iets negatiefs. Want Malawi heeft nog steeds “prestatie” Het land is van nature goed geplaatst om te weerstaan aan het kapitaal. In Malawi hebben we namelijk *Nyau*: een complete cultuur die niet gebaseerd is op handel, maar op geschenken. Filosofen en antropologen, van Emerson tot Derrida, hebben onderzocht hoe moeilijk het is om een geschenk te geven. In *Aldus sprak Zarathustra* mijmert Nietzsche over de enorme vaardigheid die vereist is om een geschenk te geven. Emerson heeft opgemerkt dat een geschenk de ontvanger het gevoel geeft inferieur te zijn en dat een onbeantwoord geschenk wrevel wekt.

Maar wat is een geschenk? In elk geval meer dan zomaar een cadeautje. Georges Bataille beschouwt het geschenk als een “exces”: het verspillen van een overschot aan tijd en middelen. Een geschenk geven is als een god zijn — als de onbaatzuchtige zon hoog in de lucht. Voor Bataille straalt daarom de gever van het geschenk een air van superioriteit uit tegenover de ontvanger van het geschenk. Hyde merkt op dat het geschenk een band schept tussen de mensen, in tegenstelling tot een product dat je koopt — handelswaar verwijdert mensen van elkaar. Geschenken laten de maatschappij ademen en creëren intimiteit. Een maatschappij waarin geen geschenken worden uitgedeeld, is een opgeblazen maatschappij.

Bij de Chewa, mijn stam, worden het overschot aan tijd en middelen niet verkocht, maar verkwist aan “nutteloze” activiteiten, zoals kunst, begrafenissen, initiatie-rites, enz. — allemaal begeleid door *Nyaumaskers*. Die maskers moeten het geven van geschenken orkestreren: het verkwisten van het overschot aan tijd en rijkdom in spel — *Gule Wamkulu*, letterlijk het “Grote Spel”. Bij Gule Wamkulu worden in feite “situaties” gecreëerd waarbij een geschenk kan overhandigd worden, zonder dat daardoor een schuld ontstaat. Het spel maakt de kleine uitwisselingen makkelijke die het geven van een geschenk kunnen inspireren in een nuchtere situatie. Op een Nyaufestival en bij een spel, kunnen mensen geschenken geven en krijgen zonder zichzelf schuldig te voelen of het gevoel te hebben dat ze iets verschuldigd zijn. In de opwindende van het Nyaufestival kan je zo mild geschenken uitdelen als de zon — onpartijdig.

Nyau is wat me bij het Situationisme bracht. Ik had de indruk dat deze beweging de betekenis van het geschenk echt begrepen had. Vanaf de oprichting van de groep in 1957 ging deze een economisch model aan zonder belemmeringen, met openlijke minachting voor de heersende kapitalistische opvattingen en de waarde van kapitaalaccumulatie. Voor de Situationisten was het *potlatchfeest* de beste manier om creativiteit te benaderen, net als het leven zelf. Alles moest onpartijdig worden weggegeven, en alles werd gedeeld. De Situationisten bedachten allerlei speelse, creatieve manieren om een geschenk te kunnen

geven zonder dat er een schuld ontstaat: *détournement* of detournering, psychogeografie en unitair urbanisme. De Situationisten spraken een taal waarmee ik vertrouwd was, omdat ik was opgegroeid in de geschenkenmaatschappij in Malawi, bij de Chewa. Sinds 2011 heb ik in mijn doctoraatsresearch onderzocht hoe de kwestie van het geschenk verschillende aspecten van mijn kunstpraktijk inspireert. Ik heb daarbij het Situationisme als model gebruikt om de geschenken-uitdelende aspecten van mijn stam te vertalen naar mijn hedendaagse kunstpraktijk.

Bij het unitaire urbanisme wordt een stad eerder ontworpen om te spelen dan voor het nut; dat is verwant met de Nyaustad bij de Chewa. *Détournement* is hetzelfde als het *mdulo* bij de Chewa: een rituele transgressie van de canon en de gebruikelijke orde, met het doel nieuwe perspectieven te openen en passies in het leven mogelijk te maken. Mijn voorstel voor een zomerdoctoraatsbeurs hield in dat ik de psychogeografie zou bestuderen in het werk van William Blake en in de Britse romantiek. Voor mij was de psychogeografie met zijn opvattingen over hoe de omgeving de psychologie van het individu kan beïnvloeden een moderne manier van maskerade, hoewel de methode in feite kan functioneren als een vorm van psychotherapie. De maskerade en *dérive* van de Nyaucultuur hebben hoe dan ook een cathartische uitwerking.

Ik heb de psychogeografie gebruikt als instrument om de nieuwe plekken te doorgronden die ik in de hele wereld bezocht heb sinds ik vijftien jaar geleden Malawi verlaten heb. Vanuit die praktijk heb ik *Nyau Cinema* ontwikkeld: sitespecifieke performances die vastgelegd worden op en tot stand komen in dialoog met het medium film. Nyaufilms maken is voor mij een vorm van maskerade, waarbij je geen masker draagt maar op de omgeving reageert met de idee van een film in het achterhoofd.

In het werk van William Blake en in de romantische kunst is er veel psychogeografie, en in Yale wilde ik dit bestuderen om te zien hoe die psychogeografie mijn Nyaufilmpraktijk kon inspireren. Ik bestudeerde inderdaad Blake en maakte films in Yale, maar bij mijn zoektocht naar Situationistisch materiaal stuitte ik op de figuur van Sanguinetti. Eerst ontdekte ik één foto, en vervolgens een heel archief. De controverse rond de aankoop van dat archief inspireerden mijn benadering van het archief.

Het bleek ten slotte dat in de latere jaren van zijn leven Sanguinetti gecapituleerd had. Hier hadden we te maken met een van de meest onwankelbare verdedigers van de geschenkenconomie die zijn documenten via Christies verkocht aan de hoogste bieder — Beinecke Library aan Yale University. Ik zette me aan het werk om het archief te detourneren. Nog steeds geloofde ik in geschenken. Ik gebruikte de Situationistische detourneertechniek van de “graffitifoto” om niet enkel Sanguinetti’s documenten te detourneren door middel van creatief spel, maar eveneens de academische architectuur van de Beinecke Library. Ik stak de documenten hoog in de lucht en fotografeerde ze.

Ik was niet de eerste om via detournering de academische wereld te benaderen als een vorm van spel en geschenken uitdelen. Volgens de Nederlandse historicus Huizinga vond de academie zijn oorsprong in

het spel; als prototype verwees hij naar de speelse houding van de sofisten tegenover kennis. Toen Okwui Enwezor mijn *Nyau Cinema* zag in Stevenson Gallery in Johannesburg en me vervolgens uitnodigde voor de editie 2015 van de Biënnale van Venetië, besloot ik Sanguinetti's papieren terug te brengen naar Italië. Het ging in dit geval om een conceptuele vorm van terugbrengen — een extensie van de detournering van het archief waarmee ik begonnen was in Beinecke Library.

Ik herinnerde me hoe de Franse regering had moeten tussenkomen om te beletten dat Yale het archief van Guy Debord zou meenemen naar Amerika. Later slaagde de universiteit er alsnog in Situationistisch materiaal te verwerven via een van de laatste leden van de Situationistische Internationale, namelijk Sanguinetti. Misschien had Sanguinetti het geld nodig. Het archief terugbrengen naar Italië zou mijn geschenk zijn aan Sanguinetti. Ik installeerde het werk in het Arsenal. Daarbij maakte ik gebruik van elementen van het weinig bekende bordspel dat Guy Debord bedacht had nadat hij de Situationistische Internationale verlaten had: *Le Jeu de la guerre*. Op die manier kon ik een meer inclusieve en strategische benadering van subversie en situaties realiseren. Ik voegde ook een boze protestbrief toe van Sanguinetti's vertaler Bill Brown over de verkoop van het archief.

Net als De Certeau of Lefebvre, geloofde ik dat binnen de liminale ruimte van de commerciële wereld het nog steeds mogelijk was om een geschenk te geven. Aan *Sanguinetti Breakout Area* hebben verschillende ruziënde partijen een bijdrage geleverd, maar binnen die verhitte woordenwisselingen en daden van verraad kon het Situationistische geschenk doorgegeven worden — van Guy Debord aan Sanguinetti, van Sanguinetti aan Bill Brown, van Bill Brown aan Samson Kambalu, van Samson Kambalu aan Venetië en aan de wereld. Hoewel de detournering van Sanguinetti's archief dus elementen van satire en parodie bevat die het resultaat zijn van zijn schijnbare verraad van de Situationistische beweging, is *Sanguinetti Breakout Area* in feite een optimistisch werk dat de idee dat we het echte leven moeten leven in stand wil houden door middel van de geschenkenconomie, zoals de Situationisten stelden. Vermits ik uit een geschenkenmaatschappij uit Malawi afkomstig ben, wil ik dat idee beslist onderschrijven.

Samson Kambalu, 20 oktober 2015

¹ De term "prestatie" wordt in de culturele antropologie gebruikt om te verwijzen naar geschenken die men geeft. (noot van de vertaler)